Näringsliv

Chef Näringsliv Claes Lönegård
Chef tech Sophia Sinclair
Chef pengar Alexander Hultman
Chef utrikes Sara K Lindquist, Chef eSvD och print Malin S Ånell

”Återvunnet” är ett begrepp som kan skapa falska föreställningar, säger Sandra Roos, hållbarhetsdirektör på Kappahl Group. Foto: Björn Larsson Rosvall

Modebranschens gröna lappar lovar mer än de håller

Återvunna fibrer och påhittade gröna märkningar. För kunden kan hållbarhetsbudskap i klädbutikerna vara förvirrande. Nu skärps reglerna för svepande klimatpåståenden. För vad krävs egentligen för att ett plagg ska vara hållbart?

I butiken på Drottninggatan i centrala Stockholm strosar lunchrastlediga kunder. Jag ska på en viktig affärslunch och letar efter en ny kjol – men vill göra ett genomtänkt och klokt köp. På en galge hänger en smal midikjol med en lapp som lovar ”återvunnet material”. Jag känner mig redan bättre till mods.

Orden inger förtroende och antyder att plagget i min hand är ett bättre val för planeten. Dessutom är kjolen snygg och helt rätt i höst som alternativ till vanliga kostymbyxor.

Här stöter jag på Anja, en dam i övre medelåldern, som också bläddrar bland galgarna. Hon plockar upp en klänning med spetsdetaljer i underklädesstil.

– Vet du vad ”återvunnet material” är för något? frågar jag medan vi står där vid klädstången. Hon skjuter upp glasögonen som åkt ned på näsan för att tyda den mikroskopiska texten på lappen.

– Det är nog gamla kläder, svarar Anja, rycker på axlarna och försvinner bort mot provrummen.

Så vad säger egentligen den gröna lappen om plagget jag står med i handen? Och hur mycket kan vi som shoppar utläsa om värde, kvalitet, och miljöpåverkan? När EU-kommissionen började granska den växande floran av gröna budskap för ett par år sedan, hittade de 232 aktiva miljömärkningar. Nästan hälften hade svaga kontroller eller inga kontroller alls.

När vi köper kläder väger vi flera saker mot varandra. I en euro-

Textilfibrer förkortas ofta vid återvinning, något som påverkar hållfasthet och utseende.
Foto: Björn Larsson Rosvall

Fakta | Märkningar att leta efter

■ **GOTS**: En internationell märkning för textilier med ekologiska fibrer. Märkningen omfattar fler delar av textilkedjan än själva råvaran och bygger på oberoende kontroll.

■ **Svanen:** Nordens officiella miljömärkning. För textilier ställs krav på flera delar av produktionen och på produktens miljöprestanda.

■ **EU Ecolabel:** EU:s officiella miljömärkning. Syftet är att hjälpa konsumenter att identifiera produkter som uppfyller fastställda miljökrav. EU-kommissionen lyfter märkningen som ett verktyg för mer tillförlitlig konsumentinformation i en marknad med många miljöpåståenden.

■ **Bra Miljöval:** Naturskyddsföreningens miljömärkning. Märkningen används för produkter som uppfyller fastställda miljökrav och granskas enligt organisationens kriterier.

Bra att veta:
En grön lapp med exempelvis orden ”återvunnet material” är inte samma sak som en oberoende miljömärkning. Fibersammansättningen i plagget är lagstadgad information, medan ett påstående om återvunnet material är frivillig marknadsföring. Sådana miljöpåståenden måste vara sanna, kunna styrkas och får inte vilseleda konsumenten.

...och att grönmåla kan straffa sig.
Det är inte bara orden som granskas. Efter en EU-samordnad granskning åtog sig e-handelsjätten Zalando att ta bort miljöikoner som löv och träd som visades bredvid produkter, eftersom myndigheterna bedömde dem som vilseledande.
Källor: Naturvårdsverket, Konsumentverket, Europeiska kommissionen.

De lösa, påhängda lapparna har rent juridiskt en annan roll än de fastsydda.

peisk Yougov-undersökning från 2021 uppgav 68 procent att priset var viktigt vid klädköp, följt av kvalitet, 61 procent, och passform, 56 procent. Plaggets miljöpåverkan togs i beaktande av 15 procent av de tillfrågade.

Men till skillnad från priset eller hur snyggt kjolen sitter, är miljöpåverkan svårt för kunden att själv bedöma i butiken.

Snart ska det förhoppningsvis bli enklare att både förstå och våga tro på vad lappen på kjolen betyder. Från den 27 september i år ska EU:s nya regler, ”Empowering consumers for the green transition”, börja tillämpas inom unionen. I Sverige har en statlig utredning föreslagit en rad tillämpningar av regelverket, föreslagna att träda i kraft den 1 januari 2027. Reglerna innebär bland annat

> ”Återvunnet’ är ett ord som kan skapa en falsk trygghet. Man tror lätt att plagget har lägre miljöpåverkan och att det är textil som har blivit textil igen.
>
> **Sandra Roos, hållbarhetsdirektör på Kappahl Group.**

hårdare tag mot svepande miljöpåståenden och hållbarhetsmärkningar som inte kan styrkas. Tanken är också ekonomisk: om miljöbudskap påverkar vilket plagg vi lägger våra pengar på, påverkas också konkurrensen mellan företagen.

■■■

Tillbaka till klädbutiken och kjolen. Den fastsydda lappen inuti plagget och den lösa gröna etiketten som hänger utanpå, har juridiskt två helt olika roller. På den första måste klädmärket tala om vilka fibrer plagget består av och i vilka proportioner. Den lösa lappen med orden ”återvunnet material” är något företaget självt har valt att lyfta fram. Men frivilligt betyder inte fritt fram.

Enligt Konsumentverket måste miljöpåståenden redan i dag vara sanna, kunna styrkas och får inte ge konsumenten ett mer positivt intryck än vad fakta motiverar. Så även om det finns återvunnen fiber i kjolen återstår frågan: hur mycket? Vad är återvunnet? Och säger det över huvud taget något om huruvida kjolen är ett miljömässigt bra plagg?

– ’Återvunnet’ är ett ord som kan skapa en falsk trygghet. Man tror lätt att plagget har lägre miljöpåverkan och att det är textil som har blivit textil igen, säger Sandra Roos, hållbarhetsdirektör på Kappahl Group.

Föreställningen är lockande: gamla kläder in, nya kläder ut – som om materialet kunde få ett nytt liv utan någon större miljömässig kostnad. Återvunnet material har inte automatiskt lägre miljöpåverkan än ny råvara, förklarar Sandra Roos. Vinsten beror bland annat på vad materialet ersätter och hur mycket energi, kemikalier och vatten som krävs i återvinningsprocessen.

Det är där den gröna lappen riskerar att säga mer i våra egna huvuden än den faktiskt gör på etiketten.

”Återvunnet” betyder till exempel inte att gamla kläder blivit nya kläder. Sandra Roos pekar på återvinningssymbolen på lappen. Den kan lätt ge intrycket av ett slutet kretslopp – gammal tröja blir ny tröja. Men i många plagg handlar det i stället om PET-flaskor som har gjorts om till polyesterfibrer. Det är inte självklart en miljövinst.

Fortsättning på nästa sida →

Näringsliv

Behöver jag en skjorta till? Foto: Adam Ihse/TT

Fakta | Max fem nya plagg om året

■ **Naturskyddsföreningens initiativ** ”Max 5” uppmanar till att begränsa inköpen av nyproducerade kläder till högst fem plagg per år. Bakgrunden är forskning om hur klädkonsumtionen behöver förändras för att rymmas inom planetens gränser.

■ **Naturskyddsföreningen har räknat** på hur en garderob skulle behöva förändras för att bli klimatanpassad. Enligt deras modell är det fem nya plagg per person och år – jämfört med dagens 25 – och då behöver varje plagg användas omkring 270 gånger. I dag används en t-shirt enligt rapporten omkring 30 gånger.

■ **Second hand räknas inte** in i de fem plaggen. Tanken är framför allt att använda de kläder som redan finns längre och minska behovet av nyproduktion.

Källa: Naturskyddsföreningen, Max 5.

Anna-Karin Sundelius, sakkunnig i textil på Naturskyddsföreningen, pekar på att PET-flaskor redan ingår i ett etablerat återvinningssystem där de kan bli nya flaskor.

– Rent sakligt är det inte fel, säger Sundelius. Men vi tycker att de ska stanna i det system där PET-flaskor återvinns till just PET-flaskor i stället för att bli textilfibrer.

Med dagens teknik är möjligheterna fortfarande begränsade att återvinna polyesterfibrer till nya textilfibrer i stor skala. PET-flaskan kan alltså få ett nytt liv som exempelvis en jacka – men jackan i sin tur kan sannolikt inte bli råvara till ett nytt plagg.

Så vad händer då med textilfiberns kvalitet när den återvinns?

När textilen rivs mekaniskt blir fibrerna ofta kortare. Det kan göra det svårare att tillverka ett jämnt och slitstarkt garn, förklarar Amanda Martvall, textilexpert på IVL Svenska Miljöinstitutet. Kortare fibrer kan bland annat påverka garnets slitstyrka och öka risken för noppor vid användning.

Foto: Vasilios Bartziokas

> ”Att använda plagg länge och köpa second hand är ofta det mest hållbara.”
>
> **Anna-Karin Sundelius, textilexpert på Naturskyddsföreningen.**

Kvaliteten på ett tyg testas ofta under hela tillverkningen – från fiber och garn till tyg och färdigt plagg. Tygets slitstyrka kan till exempel undersökas med ett så kallat Martindale-test, där materialets yta utsätts för upprepad nötning. Kvaliteten beror inte bara på fibern, utan också på hur garnet har spunnits, hur tyget har vävts eller stickats och hur plagget har färgats, efterbehandlats och sytts.

Vissa brister dyker upp först när plagget används: tyget noppar sig, sömmarna drar sig eller plagget tappar formen.

Sandra Roos har med egna ögon sett vad som kan hända när ett nytt återvunnet material möter modeindustrins kvalitetskrav. För några år sedan testade Kappahl ett material där återvunnen bomull användes som råvara för viskosfiber. Tanken var att använda materialet i en mindre, trenddriven kollektion, men plaggleverantören slog larm om kvalitetsproblem. Efter att ett tyg har vävts granskas det för att upptäcka exempelvis små hål och andra defekter. De delarna markeras så att de inte används när plaggets delar skärs ut. I det här fallet fanns fler defekter än normalt.

– Om man väver med ett garn av dålig kvalitet får man fler hål, och då mindre yta tyg som man kan sy plagg av, och mer tygspill. Det är ett resursslöseri, säger Sandra Roos.

Deras erfarenhet visar varför ’återvunnet’ inte automatiskt är detsamma som resurseffektivt. För ett modeföretag blir det också en affärsfråga: ju mindre av det färdiga tyget som går att använda, desto sämre blir materialutbytet – samtidigt som mycket möda redan har lagts på att framställa tyget.

Vad är då ett ”bra” plagg? Rent krasst finns kläder för att skydda, skyla och värma oss. De behöver tåla tvätt och slitage, och passform, konstruktion och material spelar förstås stor roll. Men ett bra plagg behöver också behålla sin dragningskraft när de senaste trenderna har passerat. Vad får oss då att vilja bära ett plagg om och om igen? Svaret är högst subjektivt.

Anna-Karin Sundelius, textilexpert på Naturskyddsföreningen, kallar fenomenet ”den gröna konsumtionsparadoxen”. Ett miljöpåstående kan få konsumenten att välja ett bättre alternativ – men kan också få motsatt effekt.

– I slutändan kanske man faktiskt köper mer än man tänkt från början, säger hon.

Eller så används påståendena om hållbarhet för att rättfärdiga ett köp.

För den som vill minska sitt avtryck blir frågan därför inte bara vad plagget är gjort av – utan också hur länge det kommer att användas.

– Den allra största miljöpåverkan sker i tillverkningen, säger Sandra Roos.

Hon pekar också på kostnaden per användning. En jacka för 1000 kronor som används en gång kostar 1000 kronor per användning. Används den hundra gånger sjunker kostnaden till tio kronor.

– Att använda plagg länge och köpa second hand är ofta det mest hållbara, säger Anna-Karin Sundelius på Naturskyddsföreningen.

– Ordet ”fotavtryck” nämns ofta när klimat och miljöpåverkan diskuteras, men det finns också många handavtryck. Otroligt många människor har arbetat med ett plagg innan det når din garderob, säger Sundelius.

Vad som är ett bra köp är alltså inte enkelt att slå fast. Materialet är en del av svaret – men så finns också de där frågorna som ingen märkning i världen kan besvara. Sitter plagget bra? Tycker jag verkligen om det? Passar det med det jag redan äger? Kommer jag fortfarande vilja bära det när den här trenden har passerat – eller är det ett impulsköp som känns härligt just nu?

Den gröna lappen är en del av beslutsunderlaget – men för att göra ett informerat köp behöver vi både förstå vad den säger och vad den inte säger.

Anna Blom
naringsliv@svd.se

Fakta | Så minskar du garderobens påverkan

■ **Använd det du redan har** – längre. Den största klimatpåverkan från svensk klädkonsumtion, över 80 procent, sker i produktionsledet. Därför spelar det stor roll hur länge ett plagg faktiskt används.

■ **Välj second hand** när det går. Att förlänga livslängden på redan producerade plagg är enligt Naturvårdsverket en av de viktigaste åtgärderna för att minska klädkonsumtionens miljöpåverkan.

■ **Köp färre plagg** som du verkligen kommer att använda. Ett plagg som används många gånger är ett bättre val än ett som snabbt blir liggande oanvänt. Naturvårdsverket betonar att det inte går att säga generellt att ett visst material alltid är bättre eller sämre än ett annat.

■ **Titta på mer** än materialet. Hur plagget är producerat kan ha större betydelse för den totala miljöpåverkan än själva fibervalet. Produktion kräver bland annat energi, kemikalier och vatten – sådant som inte syns på den vanliga materialetiketten.

Källa: Naturvårdsverket.